

ΑΥΤ. 7/2021, ημερομηνίας 15 Μαΐου 2021

**Αυτεπάγγελτη Τοποθέτηση
Επιτρόπου Διοικήσεως και Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
αναφορικά με την άσκηση των πολιτικών δικαιωμάτων των ατόμων με
αναπηρίες και την ισότιμη συμμετοχή τους στις εκλογές
(ΠΕΡΙΛΗΨΗ)**

Ενόψει των επικείμενων Βουλευτικών Εκλογών στις 30 Μαΐου 2021, η Επίτροπος, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της ως Ανεξάρτητος Μηχανισμός Προώθησης, Προστασίας και Παρακολούθησης της Εφαρμογής της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία και ως Φορέας Ισότητας και Καταπολέμησης των Διακρίσεων, προέβη στην υποβολή της παρούσας Αυτεπάγγελτης Τοποθέτησής, σε σχέση με την ισότιμη συμμετοχή και πρόσβαση των ατόμων με αναπηρίες στις εκλογικές διαδικασίες και, κατ' επέκταση, στην πολιτική και δημόσια ζωή.

Στην Τοποθέτηση έγινε αναφορά στις πρόσφατες εκλογικές αναμετρήσεις στην Κυπριακή Δημοκρατία και στις ενέργειες στις οποίες έχει προβεί το Κράτος για τη βελτίωση της άσκησης των εκλογικών δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες, αλλά και στα ζητήματα που παραμένουν ανεπίλυτα και, βάσει των αντιπροσωπευτικών οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία, εξακολουθούν να παρεμποδίζουν την απρόσκοπτη άσκηση των εκλογικών δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία. Περαιτέρω, αναλύθηκε το εθνικό νομικό πλαίσιο που ρυθμίζει την άσκηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία στις διάφορες εκλογικές διαδικασίες, καθώς και η ισχύουσα νομοθεσία στέρησης της δικαιοπρακτικής ικανότητας από τα άτομα με αναπηρία και, συνακόλουθα, του δικαιώματος άσκησης των εκλογικών τους δικαιωμάτων.

Αφού αναλύθηκαν οι σχετικές διατάξεις της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία και οι θέσεις της Επιτροπής του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, όπως έχουν διατυπωθεί στα Γενικά της Σχόλια και στην απόφαση με αρ. CRPD/C/10/D/4/2011, παρατέθηκαν οι Καταληκτικές Παρατηρήσεις σε σχέση με την πρώτη Έκθεση της Κύπρου για την εφαρμογή της Σύμβασης αναφορικά με το συγκεκριμένο θέμα.

Ακολούθως και, αφού αντιπαραβλήθηκαν, συγκριτικά με την κατάσταση στην Κύπρο, οι συστάσεις και πρακτικές των διαφόρων οργάνων της ΕΕ επί των πολιτικών δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και τη συμμετοχή τους στις εκλογικές διαδικασίες, ως επίσης και για τον αποκλεισμό τους από αυτές λόγω της στέρησης της δικαιοπρακτικής τους ικανότητας, η Επίτροπος επεσήμανε την ανάγκη όλοι οι πολίτες να έχουν τη δυνατότητα απρόσκοπτης συμμετοχής στις εκλογικές διαδικασίες και την υποχρέωση του Κράτους να λαμβάνει τα αναγκαία και ενδεικνυόμενα μέτρα προς την κατεύθυνση αυτή.

Ειδικότερα, τα εμπόδια με τα οποία τίθενται αντιμέτωπα τα άτομα με αναπηρία κατά την άσκηση των πολιτικών τους δικαιωμάτων, κατηγοριοποιούνται σε αυτά που αφορούν στην αποστέρηση από συγκεκριμένες ομάδες ΑμεΑ του δικαιώματος συμμετοχής στις εκλογικές διαδικασίες και σε αυτά που σχετίζονται με την προσβασιμότητα, τόσο στις πληροφορίες και την ενημέρωση για τις εκλογές πριν από

την ημέρα διεξαγωγής τους όσο και κατά τη διάρκεια ενάσκησης του εκλογικού τους δικαιώματος.

Ως εκ τούτου και δεδομένης της άμεσης συνάφειας της συμμετοχής των ΑμεΑ στις εκλογές με την δικαιοπρακτική τους ικανότητα, τυχόν αποστέρηση ή περιορισμός του εν λόγω δικαιώματος από τα άτομα με νοητικές ή ψυχοκοινωνικές αναπηρίες, συνεπάγεται άμεσος αποκλεισμός τους από τις εκλογές και διάκριση εις βάρος τους λόγω της αναπηρίας τους.

Όπως σημειώθηκε, η ετοιμασία από το Κράτος του σχετικού νομοσχεδίου αναφορικά με την άσκηση της δικαιοπρακτικής ικανότητας των ΑμεΑ, είναι βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση για τη συμμετοχή των ατόμων με νοητικές ή ψυχοκοινωνικές αναπηρίες στις εκλογές, με την υποστήριξη τους κατά τη λήψη αποφάσεων και όχι διά της υποκατάστασης της απόφασής τους από τρίτα πρόσωπα, παρά μόνο εάν η υποβοήθηση στη λήψη απόφασης και η συναπόφαση κριθούν ως μη ικανοποιητικές.

Πλην όμως, εξακολουθεί να εκκρεμεί η ρύθμιση της άσκησης του δικαιώματος του εκλέγειν από τα ΑμεΑ που διαμένουν σε ιδρύματα μακροχρόνιας φροντίδας, ως επίσης και η εναρμόνιση συγκεκριμένων διατάξεων της οικείας νομοθεσίας με τις πρόνοιες της Σύμβασης, ώστε να μην στερούνται τα ΑμεΑ των εκλογικών τους δικαιωμάτων λόγω δικαστικής απόφασης.

Όσον αφορά στην προσβασιμότητα στις πληροφορίες που σχετίζονται με τις εκλογές, δεν φαίνεται να υφίσταται οποιαδήποτε ρύθμιση που να υποχρεώνει τα πολιτικά κόμματα να διεξάγουν τις προεκλογικές τους εκστρατείες και συγκεντρώσεις σε προσβάσιμους χώρους, ούτε για να ετοιμάζουν πληροφοριακό υλικό σε μορφή προσβάσιμη από όλα τα ΑμεΑ, ανεξαρτήτως της αναπηρίας τους. Ως εκ τούτου, η μη λήψη μέτρων προς την κατεύθυνση αυτή συνιστά, βάσει του άρθρου 5 της Σύμβασης, απαγορευμένη διάκριση λόγω αναπηρίας.

Κατ' αντίστοιχο τρόπο και για την αποφυγή διάκρισης εις βάρος των ΑμεΑ, θα πρέπει και όλες οι σχετικές πληροφορίες αναφορικά με τις εκλογές να είναι προσβάσιμες, σε έντυπη ή διαδικτυακή μορφή, πριν από την ημέρα των εκλογών και θα πρέπει να διασφαλίζεται ότι οι τηλεοπτικές εκπομπές που φιλοξενούν υποψηφίους ή σχετίζονται με επικείμενες εκλογικές διαδικασίες είναι προσβάσιμες από όλα τα ΑμεΑ χωρίς εξαίρεση.

Σε σχέση με την προσβασιμότητα των εκλογικών κέντρων το Υπουργείο Εσωτερικών, σε συνεννόηση με τις οργανώσεις ατόμων με αναπηρίες, προβαίνει ήδη στις αναγκαίες ρυθμίσεις για την τοποθέτηση ραμπών και την ύπαρξη μιας τουλάχιστον εκλογικής θυρίδας προσβάσιμης από άτομα που χρησιμοποιούν τροχοκάθισμα. Η Υπηρεσία Εκλογών θα πρέπει όμως να ενεργεί αυτοβούλως προς την κατεύθυνση αυτή ώστε όλα τα κτίρια στα οποία θα λειτουργούν εκλογικά κέντρα να είναι πλήρως προσβάσιμα από τα άτομα με αναπηρία, ανεξαρτήτως της αναπηρίας τους.

Περαιτέρω, σημειώθηκε ότι δίδονται σχετικές οδηγίες προς τους προεδρεύοντες των εκλογικών κέντρων σε σχέση με τη δυνατότητα που παρέχεται στα άτομα με αναπηρία να ψηφίζουν, όταν επιθυμούν, με τη βοήθεια ατόμου της επιλογής τους. Αυτό διασφαλίζει μεν την άσκηση του δικαιώματος του εκλέγειν των ατόμων με οπτική ή νοητική αναπηρία, ωστόσο διακυβεύεται η μυστικότητα της ψήφου τους, καθώς και το δικαίωμα να ψηφίζουν ανεξάρτητα. Ειδικότερα, όταν δεν παρέχονται οι αναγκαίες και εξατομικευμένες εύλογες προσαρμογές στα άτομα με αναπηρία που προσέρχονται στις κάλπες, δεν είναι δυνατή η χρήση των ψηφοδελτίων από άτομα με οπτική αναπηρία, λόγω και της απουσίας υποβοηθητικών προς τούτο συσκευών ή

τεχνολογιών, όπως για παράδειγμα μεγεθυντικών φακών και συσκευών ψηφοφορίας (ειδικών καλύψεων) διά της αφής.

Στα δε άτομα με νοητική αναπηρία, χρειάζεται να τους παρέχονται οι αναγκαίες οδηγίες αναφορικά με τις εκλογικές διαδικασίες σε ευανάγνωστη μορφή και παράλληλα, οι εν λόγω οδηγίες που διατίθενται στα εκλογικά κέντρα, θα πρέπει να είναι ταυτόχρονα προσβάσιμες από όλα τα άτομα με αναπηρία, ανεξαρτήτως της αναπηρίας τους και γι' αυτό ενδείκνυται να παρέχονται και σε ακουστική μορφή ή γραφή Μπράιγ.

Στη βάση των πιο πάνω, η Επιτροπος υπέβαλε τις ακόλουθες εισηγήσεις:

- Επίσπευση της ολοκλήρωσης του νομοσχεδίου αναφορικά με τη δικαιοπρακτική ικανότητα των ατόμων με νοητικές και ψυχοκοινωνικές αναπηρίες, ώστε να μην στερούνται των πολιτικών δικαιωμάτων τους και αν είναι εφικτό να τεθεί προς συζήτηση και ψήφιση ενώπιον της Βουλής πριν από τις επικείμενες Δημοτικές και Κοινοτικές εκλογές.
- Λήψη μέτρων για την άσκηση του εκλογικού δικαιώματος από τα άτομα με αναπηρία που διαμένουν σε ιδρύματα μακροχρόνιας φροντίδας, με γνώμονα τη διαφύλαξη της μυστικότητας της ψήφου και την εξάλειψη του κινδύνου επηρεασμού των ψηφοφόρων κατά την άσκηση του δικαιώματος του εκλέγειν. Προς τούτο, καθοριστικός παράγοντας είναι η έγκαιρη και κατάλληλη ενημέρωση σε σχέση με τις εκλογές και τις εκλογικές διαδικασίες των ατόμων που διαμένουν στα εν λόγω ιδρύματα, ούτως ώστε να είναι σε θέση να ψηφίζουν, στο βαθμό που αυτό είναι εφικτό, ανεξάρτητα και χωρίς τη βοήθεια τρίτου προσώπου.
- Εξέταση του ενδεχομένου διασύνδεσης των χορηγιών προς τα πολιτικά κόμματα με την διοργάνωση των προεκλογικών τους εκδηλώσεων σε χώρους προσβάσιμους από όλα τα ΑμεΑ και την παροχή του προεκλογικού τους υλικού σε προσβάσιμη μορφή, όπως υποτιτλισμός των οπτικών τους μηνυμάτων και διάθεση του έντυπου υλικού τους σε ευανάγνωστη μορφή και σε γραφή Μπράιγ.
- Όλες οι πληροφορίες σε σχέση με τις εκλογές και τις εκλογικές διαδικασίες να είναι διαθέσιμες σε προσβάσιμη μορφή πριν από τις εκλογές και προς την κατεύθυνση αυτή, να εξεταστεί το ενδεχόμενο καθιέρωσης τηλεφωνικής γραμμής για την προφορική παροχή των εν λόγω πληροφοριών στα ΑμεΑ, βάσει των αναγκών τους. Οι εν λόγω πληροφορίες θα πρέπει να είναι διαθέσιμες σε προσβάσιμες μορφές και στα εκλογικά κέντρα την ημέρα των εκλογών
- Λήψη μέτρων ώστε όλες οι τηλεοπτικές εκπομπές που σχετίζονται με τις εκλογές να παρέχονται ταυτόχρονα και σε μορφή προσβάσιμη από άτομα με ακουστική αναπηρία, είτε με τον υποτιτλισμό τους είτε με την παροχή ταυτόχρονης διερμηνείας στη νοηματική γλώσσα.
- Όλα τα εκλογικά κέντρα θα πρέπει να είναι πλήρως προσβάσιμα από τα ΑμεΑ, καθότι δεν υποκαθίσταται με οιονδήποτε τρόπο το δικαίωμα των ΑμεΑ να ψηφίζουν στα εκλογικά κέντρα την ημέρα των εκλογών. Στη δε περίπτωση κατά την οποία για πρακτικούς λόγους αυτό δεν δύναται να επιτευχθεί, θα πρέπει να προωθηθεί η υιοθέτηση συμπληρωματικών επιλογών αναφορικά με άσκηση των εκλογικών δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, περιλαμβανομένης της κινητής κάλπης ή της παροχής της ευχέρειας στα άτομα με αναπηρία να ψηφίζουν σε εκλογικό κέντρο πλησίον του τόπου διαμονής τους.

- Να υιοθετηθούν προσβάσιμα συστήματα ψηφοφορίας ή/και να εξεταστεί το ενδεχόμενο υιοθέτησης εναλλακτικών μορφών ψηφοφορίας με τα οποία να διασφαλίζεται τόσο η μυστικότητα της ψήφου και όσο το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία να ψηφίζουν ανεξάρτητα και χωρίς μεσάζοντες.
- Τήρηση δεδομένων και στατιστικών σε σχέση με την προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρία στις εκλογές και τις εκλογικές διαδικασίες, ώστε με την καταγραφή τους να εντοπίζονται και να αντιμετωπίζονται τυχόν προβλήματα που ενδεχομένως να ανακύπτουν.

Όπως σημείωσε η Επίτροπος, οι πάνω εισηγήσεις είναι ενδεικτικές και όχι εξαντλητικές, καθότι, δεδομένου ότι οποιοσδήποτε αποφάσεις που αφορούν στα άτομα με αναπηρίες δεν πρέπει να λαμβάνονται ερήμην τους, οι εμπλεκόμενες Υπηρεσίες θα πρέπει να προβούν σε διαβούλευση με τις αντιπροσωπευτικές οργανώσεις των ατόμων με αναπηρίες, για την υιοθέτηση των βέλτιστων πρακτικών και λύσεων που θα διασφαλίζουν την πλήρη απόλαυση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία κατά τις εκλογές.

Στην έκθεση της Επιτρόπου επισυνάφθηκε τρίπτυχο το οποίο ετοιμάστηκε, στα πλαίσια ενημερωτικής εκστρατείας που διεξάγει το Γραφείο της αναφορικά με την Ισότιμη Συμμετοχή των Ατόμων με Αναπηρίες στις Εκλογές. Στο τρίπτυχο αναφέρονται επιγραμματικά, αφενός τα βασικά δικαιώματα των ΑμεΑ κατά τη διάρκεια των εκλογών, αφετέρου, δε, οι υποχρεώσεις του Κράτους (και σε δεύτερο χρόνο και των πολιτικών κομμάτων) προς διασφάλιση των εν λόγω δικαιωμάτων.